

**60 LAT ISTNIENIA KATEDRY STATYSTYKI I EKONOMETRII
W UNIWERSYTECIE ROLNICZYM
IM. HUGONA KOLLĄTAJA W KRAKOWIE**

Karol Kukuła

Katedra Statystyki i Ekonometrii
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
e-mail: ksm@ur.krakow.pl

Streszczenie: Sześćdziesiąt lat istnienia (1956-2016) Katedry Statystyki Matematycznej to szmat czasu. Jej działalność wpisuje się niemal od samych początków w funkcjonowanie nowopowstałej Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, która datuje swe początki na rok 1953. Szkoła ta bazuje na pracownikach wywodzących się z kadr Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z tego też uniwersytetu pochodzi założyciel i twórca Katedry prof. zw. Stefan Schmidt. Kolejnym kierownikiem Jednostki zostaje doc. dr hab. Jan Pocij (1964-1987). Od 1992 roku do chwili obecnej Katedrą kieruje prof. zw. dr hab. Karol Kukuła. W tym okresie powstaje wiele prac naukowych: monografii, artykułów i podręczników o zasięgu ogólnokrajowym. Od 2015 roku nazwa Katedry zostaje zmieniona na Katedrę Statystyki i Ekonometrii.

Słowa kluczowe: Katedra Statystyki i Ekonometrii, monografie, podręczniki, artykuły

Motto:

*Co skraca mi czas? Działanie!
Co wydłuża go niemiłosiernie? Bezczywność!
/ Johann Wolfgang Goethe /*

Co było przyczyną wyboru tego motto? Otóż powodem zamieszczenia tego a nie innego motto jest zawarty w nim problem wykorzystania mijającego czasu. Czas, w którym tak wiele się dzieje, zachodzą różne zdarzenia ważne i mniej ważne ale w przyszłości znaczenie tych mniej ważnych w danej chwili może się zwielokrotnić. Wszystko to o czym chcę pisać w tym artykule jest osadzone

w czasie i dotyczy dziejów Katedry, którą przyszło mi kierować już prawie ćwierć wieku. Ponadto chcę podkreślić znamiennej rzecz, ludzie pracujący w Katedrze, często fluktuując, zwłaszcza w pierwszym okresie jej istnienia, stworzyli jednak znaczący dorobek naukowy i rzetelnie wypełnili powierzone im obowiązki dydaktyczne. Kierowali się zatem pierwszą częścią przejętej od J.W. Goethe maksymy, to znaczy czas im się nie dłużył, wybrali działanie.

Katedra Statystyki Matematycznej (KSM) powstała w 1956 roku w okresie tzw. „odwilży politycznej”. Na jej czele stanął wywodzący się z kręgu kadr profesorskich Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. zw. dr hab. Stefan Schmidt. Dzieje Katedry od 2015 roku przemianowanej na Katedrę Statystyki i Ekonometrii (KSiE) wpisują się w historię ówczesnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, która została powołana zaledwie trzy lata wcześniej tj w 1953 roku. Z porównania tych dat wynika, iż KSM funkcjonuje niemal od samych początków istnienia Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie.

*

Twórcą programów dydaktycznego i naukowego Katedry był jej założyciel prof. zw. dr hab. Stefan Schmidt. Profesor Schmidt był osobowością o wybitnych osiągnięciach naukowych oraz wspaniałym charakterze. Snując rozważania na temat osobowości Profesora, trzeba mieć na uwadze, iż okres Jego działalności przypada na niezwykle trudne czasy po drugiej wojnie światowej. Okres ten nazywany jest przez historyków „okresem stalinowskim”. Profesor był człowiekiem wielkiej odwagi osobistej i nieugiętego charakteru. Trzeźwo oceniał stosunki społeczno-gospodarcze panujące w ówczesnej Polsce. W swoich poglądach i wypowiedziach zachowywał niezmiennie dużą dozę niezależności. W okresie tuż powojennym nie było to mile widziane przez komunistyczne władze, przysparzając Profesorowi wiele kłopotów, również na niwie pracy zawodowej. Ze względu na niepodważalne zasługi Profesora w rozwoju opisywanej Katedry, chcę poświęcić trochę miejsca na omówienie ważniejszych momentów Jego życia. Przyszedł na świat 26 lipca 1889 roku we wsi Krzywaczka w powiecie myślenickim. Był synem Wincentego i Klementyny z Konopków. Jego rodzice doceniali znaczenie wykształcenia dla przyszłego życia swych dzieci, stąd nie żalowali pieniędzy na ich edukację. Oprócz Stefana mieli jeszcze trzech synów. Stefan junior wykształcenie średnie zdobywał w Gimnazjum św. Anny w Krakowie. Po maturze zapisał się na studia rolnicze, które w owych czasach były prowadzone na Uniwersytecie Jagiellońskim. Studia te kontynuował przez jeden rok po czym przeniósł się do Fryderycjańskiego Uniwersytetu w Halle w ówczesnym cesarstwie niemieckim. Studia te, ukończył w 1912 roku wieńcząc je doktoratem. Tematyka rozprawy doktorskiej dotyczyła problemów sezonowych robotników rolnych w Saksonii. Zagadnienie to wiązało się w dużej mierze z Polakami. Polacy stanowili wówczas dużą grupę populacji sezonowych robotników rolnych pracujących w Saksonii. Ich ilość sięgała liczby pół miliona.

Promotorem tej pracy był profesor Steinbruck. W okresie swych studiów w Halle, profesor opanował biegle języki niemiecki i angielski a także w mniejszym stopniu francuski, włoski, czeski i rosyjski. Rolnicze praktyki odbywał w Polsce i zagranicą. Po odbyciu praktyk powraca na gospodarstwo ojca do Krzywaczki. Przez kolejne 10 lat prowadzi to gospodarstwo. Profesor przejawiał przez całe swe życie skłonność do prowadzenia badań naukowych. Stąd też po kilkuletniej przerwie podejmuje prowadzenie prac naukowo-badawczych. Doskonale znał bolączki gospodarstw rolnych w dawnej Galicji wynikające z ogromnego ich rozdrobnienia. W swoich badaniach naukowych był zwolennikiem dużych, dynamicznie się rozwijających gospodarstw chłopskich, które egzystowałyby na zasadzie niepodzielności. W podziale spadkowym gospodarstw chłopskich dopatrywał się ich słabości twierdząc, że małe gospodarstwa przestają być liczącym się partnerem na rynku towarowym. Uważał, iż bez zachowania zasady niepodzielności gospodarstw ani parcelacja ani komasacja nie będą stwarzać dostatecznych warunków stałego rozwoju gospodarstw. Poglądy te artykułuje w swej rozprawie habilitacyjnej nt. „Własność folwarczna w Zachodniej Małopolsce w chwili wskrzeszenia Państwa Polskiego”. Przewód ten zostaje otwarty na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1924 roku. Zamknięcie przewodu następuje w 1927 roku, co łączy się z uzyskaniem stopnia naukowego docenta. W tym samym roku otrzymuje stypendium z Fundacji Rockefellera i wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych. Pracuje jako resident doctor w dwóch ośrodkach uniwersyteckich: w stanie New York w Cornell University-Ithaca oraz w stanie Illinois w Western University w Chicago. Pobyt w tych ośrodkach zaowocował kontaktami z czołowymi statystykami i ekonometrykami w skali światowej. Byli to: F.A. Pearson, E.O. Heady i M. Ezekiel. Tu spotyka również znanego ekonomistę zajmującego się problematyką rolnictwa G.F. Warrena. W ten sposób profesor wkracza do grona ekonomistów stanowiących elitę łączącą zainteresowania problematyką rolniczą z wykorzystywaniem nowoczesnych wówczas metod statystyczno-ekonometrycznych. Staje się członkiem stowarzyszeń naukowych najwyższej rangi światowej, takich, jak: International Association of Agricultural Economic (IAAE) oraz Royal Economic Society (RES). W 1928 roku wraca do kraju już jako znana postać w świecie nauki. Podejmuje pracę w macierzystej uczelni prowadząc wykłady z takich przedmiotów, jak: elementy statystyki matematycznej, ekonomia, polityka agrarna, taksacje rolnicze oraz metodyka kalkulacji rolniczych. Przejmując zwyczajnie podpatrzone na uniwersytetach amerykańskich utrzymuje bliskie kontakty ze studentami zainteresowanymi problematyką wykładów. Zaprasza studentów do swego mieszkania na cotygodniowe „herbatki” połączone z dyskusją na przerabiane ale również i aktualne tematy. W 1933 roku zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym UJ zaś w 1935 roku obejmuje kierownictwo Katedry Ekonomii Rolnej, którą kieruje (poza wojenną przerwą) do 1950 roku. Pełni ponadto funkcję dyrektora Wyższego Naukowego Kursu Spółdzielczego w latach 1937-1939 przy Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Kres tej działalności przynosi dzień 6 listopada 1939 roku. Wraz ze 183 osobową grupą profesorów jest zaproszony do auli Collegium Novum na rzekomy odczyt niemieckiego profesora Muellera, który miał wygłosić referat na temat stosunków polsko-niemieckich. Był to podstęp ze strony niemieckiej, mający na celu zgromadzenie elity naukowej uniwersytetu w jednym miejscu by następnie wszystkich aresztować. Ta podstępna gra jest nazywana przez historyków Sonderaktion Krakau. W wyniku tego podstępu jest aresztowany i wraz z pozostałymi profesorami Uniwersytetu Jagiellońskiego zostaje wywieziony do obozu koncentracyjnego zbudowanego celem więzienia przeciwników rządów hitlerowskich w Sachsenhausen koło Berlina. Profesor stara sobie radzić z warunkami panującymi w obozie koncentracyjnym organizując wzajemną pomoc wśród uwięzionych. W dniu 15 kwietnia zostaje zwolniony i powraca do Krakowa. Fakt zwolnienia należy łączyć z ogromną presją, jaką wywarł świat nauki na władze niemieckie. Środowisko uczonych na całym świecie było oburzone nieludzkim traktowaniem polskich uczonych w obozie koncentracyjnym. Po swoim powrocie nie pozostaje bezczynny lecz szybko włącza się w akcję tajnego nauczania prowadzonego przez pracowników UJ. Wykłada również w Szkole Nauk Politycznych. W 1943 roku Rząd Emigracyjny w Londynie zwraca się do polskich uczonych o opracowanie planu zagospodarowania ziem, mających znaleźć się w granicach państwa polskiego po klęsce Hitlera. Profesor zgłasza swój udział w pracach nad tym planem.

Od stycznia 1945 roku tuż po wyzwoleniu trwają prace nad uruchomieniem uczelni. Profesor bierze czynny udział w tych pracach, uczestniczy w pierwszych zebraniach organizacyjnych kadr uniwersytetu. W kwietniu 1945 roku zostaje powołany na prodziekana Wydziału Rolniczego, funkcję tę pełni do 15 lipca tego roku. W dniu 15 lipca 1945 roku zostaje dziekanem wydziału. Na stanowisku tym pozostaje do 1 lipca 1947. W dniu 15 lutego 1946 otrzymuje tytuł profesora zwyczajnego. Okres, w którym przyszło działać wskrzesicielom uniwersytetu należy do niezwykle trudnych. Bowiem Niemcy dążąc do unicestwienia polskiej inteligencji zniszczyli struktury uniwersytetu. Ponadto w kraju po najeździe hitlerowców panowała bieda brak było wszelkich środków materialnych, co utrudniało w szczególnie dotkliwy sposób działanie na rzecz uruchomienia uczelni. Pełniąc funkcję dziekana profesor uczestniczy w Radzie Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, która miała swą siedzibę w Krakowie. Jego zainteresowanie Ziemiami Odzyskanymi skutkują powołaniem Go na wicedyrektora Kursów Naukowo-Informacyjnych o Ziemach Zachodnich. Podejmuje się i opracowuje temat badawczy o możliwościach wyżywienia Niemiec bez Ziem Odzyskanych. Rezultaty tych badań są publikowane i zostają wykorzystane na forum międzynarodowym. Stanowią skuteczny kontrargument do rozpowszechnianych w Niemczech opinii o zagrażającym im widmie głodu po utracie części terytorium. Wszechstronne zainteresowania Profesora sięgają także do problematyki spółdzielczości. W 1948 roku uruchamia Studium Spółdzielczości przy Uniwersytecie Jagiellońskim i pełni funkcję dyrektora tej jednostki w latach 1948-

1949. Swe doświadczenia w zakresie metod ilościowych wyniesione z pobytu w Stanach Zjednoczonych wykorzystuje podejmując wykłady ze statystyki matematycznej w ówczesnej Akademii Handlowej w Krakowie (dziś Uniwersytecie Ekonomicznym). Blisko współpracuje z pracownikiem tamtejszej uczelni profesorem Jerzym Fierichem. Szerokie spectrum działań, w których Profesor uczestniczy ukazuje z jednej strony skalę Jego możliwości dokonania z drugiej zaś niezwykle ożywienie i pracowitość. Będąc człowiekiem w wieku dość zaawansowanym po obozowych przejściach i niespokojnej egzystencji w Generalnej Guberni staje się tytanem pracy. Jego aktywność naukowa zostaje brutalnie przerwana na skutek smutnych wydarzeń o zabarwieniu politycznym, jakie miały miejsce w Polsce w latach 1950-1955. Zarzucono profesorowi chęć szerzenia idei związanych z ekonomią burżuazyjną. Ów zarzut stał się wystarczającą przyczyną przeniesienia Go w stan spoczynku od 1 września 1950 roku. Akt zwolnienia Profesora ze służby państwowej podpisał prezydent Bolesław Bierut. Katedra Ekonomii Rolnej, którą kierował Profesor została przemianowana na Katedrę Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych. Katedrę o zmienionej nazwie powierzono nowemu kierownikowi. Kadry dawnej Katedry uległy rozproszeniu. Studium Spółdzielcze, którego założycielem był Profesor przeniesiono do Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie. W ten sposób niezwykle aktywny naukowiec został przeniesiony w stan spoczynku, miał wówczas 61 lat. W owych czasach odwaga w wypowiedaniu swoich opinii (nawet słuszych) nie była w cenie. Wprost przeciwnie, postawa profesora gotowego świadczyć o prawdzie, była niewygodna dla ówczesnych władz. Stąd Profesor Schmidt stał się niebezpieczny dla komunistycznej władzy i dlatego musiał odejść z życia uczelni. Wydarzenia te, skoncentrowane w krótkim okresie jednego roku, fatalnie wpłynęły na psychikę Profesora, który będąc w pełni sił twórczych, musi zrezygnować ze swoich ambitnych planów. Pewną pomoc w sensie psychicznym stanowi zamówienie, jakie otrzymał na napisanie podręcznika o zastosowaniach metod statystycznych w zootechnice. Praca nad tą pozycją pozwala Profesorowi powoli dochodzić do siebie i wejść na powrót w rytm pracy.

Mija długie 6 lat od momentu wykluczenia Profesora z pracy naukowo-dydaktycznej, nadchodzi rok 1956. Rok ten zapoczątkował okres odwilży politycznej w Polsce, co skutkuje powrotem Profesora do uczelni. Uczelnią tą jest nowopowstała w 1953 roku Akademia Rolnicza, która została zasilona kadrami dawnego Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Profesor rozpoczyna pracę na Wydziale Rolniczym obejmując Katedrę Statystyki Matematycznej. W momencie objęcia Katedry Profesor ma 65 lat. Mimo swego wieku rzuca się w wir pracy naukowej i organizacyjnej. Kończy podręcznik rozpoczęty w okresie przymusowego urlopu. Książka ta ukazuje się w wydawnictwie centralnym PWRiL i nosi tytuł „Zastosowanie metod statystycznych w zootechnice” (2 tomy). Recenzuje kilka rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. Jest Go znowu wszędzie pełno. Na twórczość naukową Profesora składa się około 200 prac opublikowanych w kraju i za granicą. W dorobku tym skoncentrowanym na najważniejszych

problemach polskiego rolnictwa można wyróżnić pięć podstawowych nurtów badawczych.

Pierwszy a zarazem zasadniczy problem dotyczy ustroju polskiego rolnictwa. Badania obejmują strukturę obszarową gospodarstw, ich wyposażenie w środki techniczne, kierunki produkcji rolniczej, odległości od rynków zbytu a także stosunki własnościowe oraz sposoby dziedziczenia ziemi. Zagadnienia te pozostają nadal w pełni aktualne biorąc pod uwagę wolne tempo zachodzących zmian w strukturze agrarnej naszego kraju. Owe powolne przeobrażenia stanowią hamulec rozwoju towarowości polskiego rolnictwa. Profesor uważał, że pewna doza interwencjonizmu państwowego w sferze rolnictwa jest potrzebna. Dotyczy to w pierwszym rzędzie obniżenia cen środków produkcji stosowanych w rolnictwie oraz stymulacji eksportu płodów rolnych. Interesował się także optimum wielkości gospodarstwa rolnego. Zauważył, iż nie ma jednego optimum dla każdego przypadku bowiem korzystna dla rolnika wielkość zależy od wielu czynników i może się różnić zależnie od współwystępowania całej ich gamy.

Drugi wątek Jego prac badawczych jest związany z zagadnieniami rynku rolnego, relacją popyt – podaż produktów rolnych ze szczególnym naciskiem na ich ceny oraz organizacją tegoż rynku. Profesor zajmował się analizą rynku rolnego przy zastosowaniu nowoczesnych, jak na owe czasy, metod statystyczno – ekonometrycznych. Tu współpracował z początkującym adeptem nauki Janem Steczkowskim – późniejszym znanym i uznanym w całej Polsce profesorem statystyki – pracownikiem Uniwersytetu Ekonomicznego. Zastosowanie metod statystyki matematycznej pozwoliło na wykrycie występującego w Polsce „cyklu świńskiego”. Podobne wyniki osiągnęli M. Ezekiel w Stanach Zjednoczonych i A. Hann w Niemczech.

Trzecia grupa problemów, którą można wyróżnić w Jego twórczości naukowej dotyczy ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych. Profesor Schmidt od dłuższego czasu zajmował się badaniami wydajności pracy w rolnictwie a zwłaszcza pracochłonności poszczególnych upraw. Badania te miały służyć w procesie ustalania norm pracy. W rezultacie tych badań powstaje praca we współautorstwie z M. Kosieradzkim nt. „*Metodyka technicznego normowania pracy w rolnictwie*” wydana w 1959 roku przez oficynę wydawniczą PWRiL w Warszawie.

Czwarty rodzaj zagadnień badawczych, niezwykle aktualny i ważny w owym czasie, jest związany z procesem zagospodarowania Ziemi Odzyskanych. Tu wymienić należy artykuł z 1947 roku zamieszczony w serii zeszytów SGGW poświęconych problematyce Ziemi Odzyskanych zatytułowanej „*Gospodarstwo wiejskie na Ziemiach Odzyskanych*”. Publikacja Profesora zapełniła w całości pierwszy numer zeszytów z tej serii. Również w tej serii ukazał się drugi Jego artykuł pt. „*Charakterystyka produkcji roślinnej Ziemi Odzyskanych*.”

Piąty nurt badawczy Profesora dotyczy zastosowań metod statystyki matematycznej na gruncie aplikacji rolniczych. Profesor jako pierwszy lub jeden z pierwszych w Polsce połączył dwie orientacje metodologiczne a mianowicie

biometrię i ekonometrię w zastosowaniu do badań w rolnictwie. Uznawany jest za prekursora agroekonometrii w Polsce. Zwieńczeniem Jego działalności na tym odcinku był wspomniany już dwutomowy podręcznik pt. „Zastosowanie metod statystycznych w zootechnice” (1964). Jako pierwszy w Polsce z prof. J. Fierichem docenili rolę *badań operacyjnych* w rolnictwie.

W 1960 roku Profesor Stefan Schmidt, mający wówczas 71 lat, przechodzi na emeryturę. Nadal pozostaje niezwykle aktywnym naukowo człowiekiem. Dużo publikuje, wykonuje recenzje rozpraw doktorskich i habilitacyjnych i współpracuje z młodszymi pracownikami naukowymi. Profesor nigdy nie był uhonorowany żadnym z odznaczeń państwowych. Posiadał natomiast odznaki przynależności do krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych. Był członkiem honorowym Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN, członkiem Komitetu Zagospodarowania Ziem Górskich PAN, członkiem Komisji Nauk Rolniczych i Leśnych PAN Oddział w Krakowie, członkiem Towarzystwa Naukowego Rozwoju Ziem Zachodnich, członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Biometrycznego, członkiem dożywotnim Rogal Economic Society (od 1936), członkiem International Center of Scientific Latour Organization in Agriculture oraz International Association of Agriculture Economists. Wyjeżdżał na międzynarodowe kongresy ekonomistów rolnych (Indie, Francja, Meksyk i Szwecja). Dzisiaj można określić Go postacią światowego formatu zarówno od strony naukowej, jak i moralnej. Po przejściu Profesora Schmidta w stan spoczynku, stanowisko kierownika Katedry nie było obsadzone. Patronat nad jednostką sprawował do 1964 roku profesor Jan Czarkowski, pełniący jednocześnie funkcję kierownika Katedry Ekonomii Politycznej. Katedra w tym okresie schodzi do rangi zakładu o tej samej nazwie.

**

Kolejnym szefem Katedry Statystyki Matematycznej zostaje doc. dr hab. Jan Pocięj. Katedrę obejmuje w 1964 roku po czteroletniej przerwie, kiedy to jednostką zarządzał tymczasowo prof. Jan Czarkowski. Doc. dr hab. Jan Pocięj urodził się 18 października 1916 roku w maleńkim miasteczku Opatowiec nad Wisłą. Do czteroletniej podstawówki uczęszczał w latach 1923 – 1927 by następnie podjąć naukę w Staroklasycznym Gimnazjum w Tarnowie, które ukończył w 1935 roku. W tym samym roku rozpoczyna studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Studia przerywa II wojna światowa. Swoją edukację kończy dopiero po wojnie uzyskując magisterium na podstawie pracy dyplomowej nt. „*Oplacalność melioracji gruntów ornych*”. Okres II wojny światowej to czas udręki dla wszystkich polskich obywateli. W okresie wojny Jan Pocięj podejmował się różnych prac aby zarobić na swe utrzymanie. Był członkiem tajnej organizacji Związku Jaszczurczego a następnie Narodowych Sił Zbrojnych. Jego droga życiowa nie była łatwa. Losy młodego człowieka w tych czasach nie były usłane różami. Absorbowała Go praca konspiracyjna zaś praca naukowa została odsunięta

na bok. Nie mógł zajmować się nauką, która była Jego przeznaczeniem. Dopiero po wojnie kończy studia i wreszcie osiąga to o czym marzył. Zostaje przyjęty do Katedry Ekonomii Rolnej pod kierownictwem Profesora Schmidta. Jednocześnie pracuje w Biurze Studiów Osadniczo – Przesiedleńczych Ministerstwa Ziemi Odzyskanych w Krakowie. Również w tym okresie pracuje nad rozprawą doktorską nt. „*Struktura inwentarza żywego w zależności od warunków przyrodniczych i gospodarczych*”. Uwieńczeniem prac nad rozprawą jest uzyskanie stopnia doktora nauk rolniczych w 1950 roku. Będąc uczniem Profesora Stefana Schmidta przez kilka lat pracuje w Jego Katedrze na stanowisku asystenta. Razem z Profesorem odchodzi z uczelni w 1950 roku. W 1957 roku powraca do nowoutworzonej Wyższej Szkoły Rolniczej by objąć stanowisko adiunkta w nowopowstałej Katedrze Statystyki Matematycznej kierowanej przez Profesora Schmidta.

Jan Pociąg wkrótce napisał rozprawę habilitacyjną nt. „*Preliminowanie pracy żywej w rolnictwie metodą zasadniczych spięrzeń*”. Rozprawa ta stała się podstawą do nadania mu stopnia doktora habilitowanego przez Radę Wydziału Rolniczego Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie w 1964 roku. Wraz ze stopniem dr hab. Jan Pociąg otrzymuje nominację na stanowisko docenta i kierownika Katedry. Po wydarzeniach marcowych w 1968 roku Katedra Statystyki Matematycznej traci prawa Katedry i tworzy tylko Zespół Statystyki Matematycznej, który wchodzi w skład Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Wyższej Szkoły Rolniczej. Lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte ubiegłego stulecia można nazwać „latami chudymi” w całych dziejach jednostki. Pracownicy Zespołu mają olbrzymie obciążenia zajęciami dydaktycznymi, wykonując program zarówno z przedmiotu statystyki, jak i z nowo wprowadzonej elektronicznej techniki obliczeniowej. Prowadzą dydaktykę w uczelni macierzystej ale także w nowo powstałych Punktach Konsultacyjnych w Łąncucie i Przemysłu oraz w zamiejscowym Wydziale Ekonomiki w Rzeszowie. W okresie tym obserwuje się stosunkowo dużą fluktuację Kadr w Zespole. Wszystkie te zaszczyty skutkowały niewielkim liczebnie dorobkiem naukowym pracowników. Pod kierunkiem doc. Jana Pociąga obroniono cztery prace doktorskie oraz kilkanaście prac magisterskich. Jednym z doktorantów docenta jest dzisiaj już były adiunkt Katedry Statystyki Matematycznej dr Jan Krawontka. Docent dr hab. Jan Pociąg wydał następujące pozycje książkowe:

- Rolnictwo Polski Południowo – Wschodniej, PWRiL, Warszawa 1970,
- Metody statystyki opisowej, skrypt AR, wyd. I w 1972 (ogółem 3 wydania),
- Wybrane tablice statystyczne, wyd. AR, 1979.

Przez wiele lat doc. Jan Pociąg pełnił funkcję redaktora *Zeszytów Naukowych* – Seria Ekonomiki w Akademii Rolniczej w Krakowie. W latach 1970-1974 jest sekretarzem naukowym Komitetu Zagospodarowania Ziemi Górskich. Władze uczelni w uznaniu Jego zasług wystąpiły z wnioskiem o nadanie Mu państwowych odznaczeń:

- Złoty Krzyż Zasługi,
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski,
- Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Docent Jan Pociąg odchodzi na zasłużoną emeryturę w 1987 roku. Nie pozostawia żadnego samodzielnego pracownika, który mógłby przejąć kierownictwo jednostki. Od 1987 do lutego 1992 roku opiekę nad Zakładem Statystyki Matematycznej sprawuje ówczesny kierownik Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, dziś już nieżyjący, prof. zw. dr hab. Eugeniusz Otoliński.

***

W lutym 1992 roku do Akademii Rolniczej przychodzi z ówczesnej Akademii Ekonomicznej w Krakowie dr hab. Karol Kukuła. Zostaje w tym samym roku powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego i jednocześnie powierzono Mu funkcję kierownika Zakładu Statystyki Matematycznej. Zakład prowadzi obsługę dydaktyczną trzech wydziałów: Wydziału Rolniczego, Wydziału Ogrodniczego oraz Wydziału Technologii Żywności. Powiększa się liczba przedmiotów wykładanych przez pracowników Zakładu. Do przedmiotów tych należą: statystyka matematyczna, statystyka opisowa, matematyka, informatyka, badania operacyjne, ekonometria, prognozowanie i symulacje oraz ocena zjawisk złożonych. Powiększa się i stabilizuje zarazem liczba pracowników. Obecny stan Katedry to 10 pracowników naukowo – dydaktycznych oraz 2 pracowników naukowo- technicznych. Skład Katedry tworzą 1 profesor zwyczajny, 2 doktorów habilitowanych oraz 7 pracowników ze stopniem doktora. W pracach Katedry uczestniczy doktorant, który jest w ostatnim stadium ubiegania się o stopień. Z wymienionego składu 9 osób uzyskało stopień doktora pod kierunkiem profesora Karola Kukuły. W trakcie realizacji są habilitacje kolejnych pracowników Katedry. W ostatnim dwudziestoleciu na koncie pracowników Katedry Statystyki Matematycznej odnotowano ponad 300 prac magisterskich i licencjackich wykonanych na studiach dziennych i zaocznych. W 1994 roku Katedra organizuje międzynarodową konferencję w Kamienicy. Było to XXIV Colloquium Metodologiczne z Agrobiometrii. W 2006 roku przypadała 50 rocznica istnienia Katedry. Z tej okazji zorganizowano międzynarodową konferencję nt. „Statystyka na usługach gospodarki żywnościowej”. Również i ta konferencja odbyła się w Kamienicy – Ośrodek w Gorcach. W 2012 roku w ramach obchodu 40 – lecia pracy naukowo – dydaktycznej prof. Kukuły, zorganizowano międzynarodową Konferencję będącą kontynuacją poprzedniej „Statystyka na usługach gospodarki żywnościowej II”. Konferencja odbyła się w Szczawnicy w Pieninach.

Okres lat dziewięćdziesiątych XX stulecia stanowi niespotykany w historii powojennej Polski okres nasilenia przemian społeczno – gospodarczych. Wydarzenia, jakie miały miejsce w tym okresie doprowadziły do transformacji ustrojowej w Polsce. W dzieło tych pozytywnych przemian wpisuje się zespół pracowników Zakładu Statystyki Matematycznej. W 1995 pracownicy Zakładu

uczestniczą w zakrojonym na szeroką skalę projekcie. Przedsięwzięcie to stanowi organizację kursu nt. „Kształcenie liderów wiejskich w zakresie ekonomii rynkowej w celu rozwijania działalności rolniczej w Polsce Południowej”. Szkolenia były przeznaczone dla pracowników doradztwa rolniczego oraz nauczycieli szkół rolniczych Polski Południowej. Dyrektorem oraz koordynatorem projektu był profesor Karol Kukuła. Szkoleniem objęto 120 osób. Zajęcia były prowadzone w siedzibach szkół rolniczych w Giebułtowiu, Radoczy i Nawojowej. Ta niezwykle potrzebna i pożyteczna akcja dla regionu Polski Południowej była finansowana z funduszy FAPA (Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa) w ramach szerszego programu PHARE. Podsumowaniem trwającego cały 1995 rok kursu było wydanie podręcznika dla jego uczestników pt. „*Elementy ekonomii rynkowej w gospodarce rolno – żywnościowej*”. Książka ta jest pracą zbiorową wykładowców kursu i ukazała się pod redakcją profesorów: Karola Kukuły i Jana Siekierskiego.

Pracę naukową członków Katedry stanowi wielowątkowa działalność publikacyjna w formie artykułów i monografii. Z ważniejszych zagadnień będących przedmiotem zainteresowań pracowników Katedry Statystyki Matematycznej wymienić należy:

1. Badania nad strukturą obszarową gospodarstw indywidualnych w Polsce w ujęciu dynamiczno – przestrzennym.
2. Wielokryterialne oceny infrastruktury technicznej wsi w ujęciu regionalnym.
3. Analiza stanu służby zdrowia i opieki społecznej polskiej wsi – badania regionalne.
4. Badania preferencji konsumenckich przy użyciu pomiaru łącznego.
5. Studia regionalne w zakresie agroturystyki oraz jej bazy.
6. Analiza stopnia degradacji środowiska w świetle ponoszonych nakładów na jego ochronę.
7. Modelowanie procesów biologicznych z wykorzystaniem symulacji komputerowej.
8. Poszukiwanie optimum intensywności gospodarstw wiejskich.
9. Rodzinne gospodarstwa rolne w Polsce Południowej.
10. Ekonometryczne modele bezrobocia na obszarach wiejskich.
11. Statystyczna analiza sfery gospodarstw ekologicznych w Polsce.
12. Ocena stopnia umaszynowania polskiego rolnictwa – badania regionalne.
13. Regionalne studium stopnia rozwoju biogospodarki w Polsce.
14. Rozwój biogospodarki w UE – badania rankingowe.
15. Studia regionalne w zakresie struktury agrarnej – poziom województw i powiatów.
16. Trendy wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej w Polsce.
17. Badania rankingowe krajów UE w zakresie produkcji energii odnawialnej.

18. Gospodarka odpadami w Polsce – badania przestrzenne.
19. Studia teoretyczne nad utworzeniem procedury wyboru metody porządkowania liniowego.
20. Studia teoretyczne nad procedurą budowy rankingu oraz podziału obiektów na grupy.

Badania nad strukturą agrarną w Polsce zapoczątkował jeszcze w okresie międzywojennym prof. Stefan Schmidt. Badania te są kontynuowane, o czym świadczą publikacje dr Jadwigi Bożek (w tym doktorat i habilitacja) a także prace profesora Karola Kukuły. Kilka lat temu w Katedrze pojęto realizację szeroko zakrojonych badań nad strukturą przestrzenną gospodarstw w Polsce w ramach projektu NN 310170333. Owocem tych prac jest monografia wydana w 2010 roku w oficynie wydawniczej PWN w Warszawie pt. „*Statystyczne studium struktury agrarnej w Polsce*”. Redaktorem naukowym oraz współautorem tej publikacji jest prof. Karol Kukuła. Pozostałymi autorami są: dr Danuta Bogocz, dr hab. Jadwiga Bożek i dr hab. Jacek Strojny. Warto podkreślić, iż zagadnienia związane ze zmianami oraz ukształtowaniem przestrzennym struktury obszarowej gospodarstw należą do problemów kluczowych związanych z rozwojem polskiego rolnictwa. Chodzi tu głównie o konkurencyjność naszego rolnictwa w UE. Stąd też widać silny związek realizowanych badań z praktyką.

W Katedrze zajmowano się również problematyką natury teoretycznej. Do zagadnień tych należą:

- Stworzenie podstaw statystycznej analizy strukturalnej (SAS), pozycja monograficzna Karola Kukuły: „*Statystyczne metody analizy struktur ekonomicznych*”, Wyd. Edukacyjne, Kraków 1996.
- Monograficzne opracowanie własności oraz możliwości aplikacyjnych jednej z metod normowania cech diagnostycznych. Pozycja książkowa Karola Kukuły: „*Metoda unitaryzacji zerowanej*”, PWN, Warszawa 2000.
- Zastosowania teorii zbiorów rozmytych w badaniach ekonomicznych – doktorat Danuty Bogocz.
- Opracowanie procedury wspomagającej proces wyboru metody normowania cech diagnostycznych – prace artykułowe prof. Karola Kukuły i dr Lidii Luty.
- Opracowanie procedury budowy rankingu obiektów na bazie zmiennej syntetycznej – prace artykułowe prof. Karola Kukuły.

Równoległe z prowadzeniem działalności naukowej pracownicy Katedry podejmują wysiłki nad stworzeniem jak najlepszych warunków realizacji dydaktyki niełatwych dla studentów przedmiotów wykładanych w Katedrze. Znajduje to swój wyraz w opracowaniu podręczników i skryptów. Pierwszy skrypt z cyklu pomocy dydaktycznych autorstwa J. Bożek i J. Krawontki „*Podstawy informatyki*” został zrealizowany przez wydawnictwo uczelniane w 1991 i 1992 roku. Następnym, będącym dziełem zespołu złożonego z czterech osób (E. Badach, D. Bogocz, J. Krawontka i K. Kukuła) był skrypt do matematyki „*Wybrane*

zagadnienia matematyki w zadaniach". Skrypt ten powstał pod red. K. Kukuły. Pozycja ta miała 3 wydania w latach: 1995, 1996 i 2014. Kolejną pozycją jest podręcznik ze statystyki o zasięgu ogólnopolskim wydany przez oficynę wydawniczą PWN „*Elementy statystyki w zadaniach*” autorstwa K. Kukuły. Pozycja ta miała dwa wydania w 1998 i 2004 roku. Wykładany na kierunkach Ekonomia i Zarządzanie przedmiot Ekonometria ma także podręcznik pod red. K. Kukuły „*Wprowadzenie do ekonometrii w przykładach i zadaniach*”, wydany przez Wydawnictwo Naukowe PWN – dwie edycje. Modyfikacja tej pracy będąca rozszerzeniem jej zawartości o zagadnienia teoretyczne ukazała się w 2009 roku pod skróconym tytułem „*Wprowadzenie do ekonometrii*”. Podobnie jak w poprzedniej pracy zespół autorski stanowili: dr Zbigniew Jędrzejczyk, prof. Karol Kukuła, prof. Jacek Osiewalski oraz dr Anna Walkosz. Publikacja ta licząca niepełne 500 stron została zrealizowana przez Wyd. Naukowe PWN pod red. prof. Karola Kukuły. Również badania operacyjne będące przedmiotem wykładu na specjalności Zarządzanie mają swój podręcznik wydawany przez Wydawnictwo Naukowe PWN w Warszawie od 1991 roku. Ostatnie wydanie tego podręcznika o zasięgu ogólnokrajowym to wydanie siódme i ukazało się w roku Jubileuszu Katedry tj. w 2016 roku. Długi bo trwający ćwierć wieku okres istnienia tej pozycji na rynku krajowym świadczy o dużym zapotrzebowaniu na tego rodzaju prace. „*Badania operacyjne w przykładach i zadaniach*” są owocem długoletniej współpracy redaktora naukowego tego podręcznika prof. Karola Kukuły z Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie z dr Zbigniewem Jędrzejczykiem, dr Jerzym Skrzypkiem oraz dr Anną Walkosz – wszyscy reprezentują Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Z przytoczonych informacji jasno wynika, że wszystkie przedmioty prowadzone w ramach Katedry Statystyki i Ekonometrii mają silne wsparcie w podręcznikach, których autorami bądź współautorami są pracownicy tejże Katedry.

Kierownik Katedry Statystyki i Ekonometrii oraz Jego współpracownicy podejmują pracę w innych ośrodkach akademickich w kraju. Obecny szef Katedry prof. Kukuła od 2002 roku do chwili obecnej pracuje na drugim etacie w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Tarnowie. Nieco wcześniej wykłada w Wyższej Szkole Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim, gdzie sprawuje funkcję prorektora. Następnie jest zaproszony do Wyższej Szkoły Humanistyczno – Ekonomicznej w Zamościu, gdzie prowadzi wykłady ze statystyki, ekonometrii i badań operacyjnych gromadząc jednocześnie grupy studentów na seminariach licencjackich i magisterskich. W latach 2001-2003 powierzono mu zaszczytną godność rektora tej uczelni.

W minionym sześćdziesięcioleciu Katedra Statystyki i Ekonometrii pełniła rolę głównego ośrodka dydaktycznego na Wydziale Rolniczo – Ekonomicznym z zakresu przedmiotów ścisłych takich jak: matematyka, informatyka, statystyka, ekonometria, ekonomia matematyczna, badania operacyjne, prognozowanie i symulacje oraz ocena zjawisk złożonych. Myślę, iż warto pamiętać o tym, że Wydział Rolniczo – Ekonomiczny ma za zadanie dostarczać gospodarce

ekonomistów, menagerów i inżynierów. Stąd koniecznym wydaje się zwrócenie szczególnej uwagi na kształcenie oraz efekty tego kształcenia w zakresie przedmiotów ścisłych. Rola Katedry obchodzącej Jubileusz sześćdziesięciolecia istnienia w dydaktyce tych przedmiotów jest nie do podważenia. Konstatację tę dedykują zarówno władzom Wydziału Rolniczo – Ekonomicznego jak i władzom rektorskim Uczelni.

Na zakończenie zamieszczam krótkie kalendarium kierownictwa obecnej Katedry Statystyki i Ekonometrii; działającej w ramach Wydziału Rolniczo – Ekonomicznego Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie.

1. Prof. zw. dr hab. Stefan Schmidt – (1956-1960)
2. Prof. dr hab. Jan Czarkowski – opiekun tymczasowy – (1960-1964)
3. doc. dr hab. Jan Pociąg – (1964 –1987)
4. Prof. zw. dr hab. Eugeniusz Otoliński – opiekun tymczasowy – (1987-1992)
5. Prof. zw. dr hab. Karol Kukuła (1992 – do chwili obecnej).

**60TH ANNIVERSARY OF THE EXISTENCE
OF THE DEPARTMENT OF STATISTICS AND ECONOMETRICS
IN THE STRUCTURE OF THE AGRICULTURAL UNIVERSITY
IN KRAKOW**

Abstract: Sixty years of the existence (1956 – 2016) of the Department of Mathematical Statistics makes a long period of time. The activity of this department begins with the very beginning of functioning of the Higher Agricultural School in Krakow that is from the year of 1953. This school is based on the foundations of the employees of the Jagiellonian University. This is also the mother university of the founder and creator of this Department, Prof. Stefan Schmidt. The subsequent Head of the Department is the Assistant Professor Jan Pociąg (1964 – 1987). Since 1992 up to now the Head of the Department has been Prof. Karol Kukuła. Within this period many original scientific works have been written – monographs, articles and textbooks spread out throughout the country. Since 2015 the name of the Department has been changed into the Department of Statistics and Econometrics.

Keywords: Department of Statistics and Econometrics, monographs, textbooks, articles